

Watskeburt in het theater?

Het is moeilijk om een overzicht te bieden over het afgelopen theaterseizoen zonder te beginnen met de moord op Theo van Gogh op 2 november 2004. Deze afschuwelijke terreurdaad en de aansluitende maatschappelijke onrust zetten de toch al gespannen sociale situatie in Nederland verder op scherp en wierp een lange schaduw over het politieke en culturele debat. Ook in het theater werd gereageerd op de moord. Veel podiumkunstenaars die Van Gogh kenden uit werk of uit vriendschap verwerkten zijn tragische lot in hun producties. Daarnaast verhevigde de discussie over maatschappelijke relevantie en engagement in het theater. De briefwisseling tussen Eric de Vroedt en Pieter Bots in dit Theaterjaarboek is daar een uiting van.

Maar het was natuurlijk ook een 'gewoon' theaterseizoen. In dit artikel zullen wij verslag doen van dat gewone seizoen, maar ook van de uitzonderlijke gebeurtenissen. We doen dit op basis van de database van het TIN, waarin alle gegevens zijn opgenomen over de professionele podiumkunsten. Daarnaast maken we gebruik van de recensiekranten en de overzichten van theaternieuws en -prijzen.

1a. Premières per maand per discipline

Maand	toneel	dans	muziek	amusement	mime	multidisciplinair	totaal NL ¹	
	Buitenlands							
Augustus '04	21	9	19	10	3	10	53	45
September '04	85	42	29	26	7	26	169	26
Oktober '04	104	49	43	43	9	38	221	20
November '04	65	44	24	37	13	22	165	37
December '04	63	38	29	40	8	21	158	7
Januari '05	48	28	14	25	8	14	112	23
Februari '05	62	31	24	31	5	22	135	16
Maart '05	85	39	18	17	5	15	150	6
April '05	59	67	43	10	1	10	175	24
Mei '05	84	35	19	10	6	15	143	21
Juni '05	100	53	41	22	13	28	204	39
Juli '05	11	9	8	5	3	6	28	7
Totaal	787	444	311	276	81	227	1713	271

1b. Premières per producent

Gezelschap/producent	aantal premières
Muiderpoorttheater	18
Freek de Jonge	16
Gasthuis	15
Cosmic	15
Korzo	13
Oerol	12
Veem Productie	11
DWA danswerkplaats	11

---

¹ omdat een voorstelling in meerdere disciplines kan vallen is dit aantal lager dan de optelsom van alle premières per genre.

1c. Populairste premièrezalen

Zaal	aantal premières
Rotterdamse Schouwburg, Rotterdam	54
Muiderpoorttheater, Amsterdam	53
Frascati, Amsterdam	42
Toneelschuur, Haarlem	33
Lucent Danstheater, 's-Gravenhage	32
Stadsschouwburg, Utrecht	30
Verkadefabriek, 's-Hertogenbosch	26

1d. Festivals met de meeste producties

Oerol 2005	62
Boulevard 2004	44
Internationaal Poppentheater Festival Dordrecht 2005	37
Tweetakt 2005	36
De Parade 2005 ²	32
Noorderzon 2004	31
Internationaal Poppenspeelfestival Meppel 2004	30
De Parade 2004	30
Thinking Forward 2004	27
CaDance 2004	26

In Nederland werden tussen 1 augustus 2004 en 31 juli 2005 3446 producties opgevoerd³. 1713 daarvan waren premières van Nederlandse of Vlaamse producties, daarnaast waren er 271 premières van buitenlandse producties. De bijna 1500 overige producties zijn reprises. Er waren 1048 producenten actief en er vonden ongeveer 100 festivals plaats.

Het totaal aantal producties is iets hoger dan vorig seizoen (toen waren het er 3302), maar het aantal premières is iets afgenomen (vorig seizoen 1800). Het aantal buitenlandse producties is vrijwel gelijk gebleven. Toneel is nog steeds de discipline met verreweg de meeste premières (zie lijstje 1a)⁴. De meeste producties gaan in première in oktober, maar de festivals zorgen voor een tweede piek in juni. De populairste premièredatum was dit seizoen 11 juni 2005, toen 26 producties openden. De start van theaterfestival Oerol is verantwoordelijk voor 19 van deze premières.

Oerol (co)produceert een groot aantal van de producties die op het festival te zien zijn (lijstje 1b). De meeste producties zijn echter uitgebracht door het Muiderpoorttheater, op de voet gevolgd door het megaproject van Freek de Jonge, die met *De Vergrijzing* in 16 weken 16 producties maakte.

De populairste premièrezaal in Nederland is net als vorig jaar de Rotterdamse Schouwburg (lijstje 1c). Het Muziektheater was vorig jaar de nummer twee, maar had dit jaar slechts 20 premières in huis. Overigens gaan volgens de TIN database de allermeeste producties in première "op locatie", dat wil zeggen in de snijzalen, machinefabrieken en zwembaden waar een groot deel van de theatermakers in Nederland werkt. En op de festivals, waar dit seizoen weer ruim een derde van

---

² Festival De Parade vindt jaarlijks plaats van eind juni tot half augustus en komt dus twee keer voor tussen onze peildata 1 augustus 2004 en 31 juli 2005

³ Wij baseren ons in dit artikel op de gegevens die het TIN beschikbaar had op 8 juli. Het seizoen loopt (net als in het documentaire gedeelte van het Theaterjaarboek van 1 augustus 2004 t/m 31 juli 2005.

⁴ Het aantal premières van dansproducties is enigszins vertekend: bij de première van een nieuw programma worden alle choreografieën apart geteld.

het toneelaanbod te zien was. De festivals met het grootste aanbod zijn Oerol en Boulevard (lijstje 1d), beide met beduidend meer producties dan vorig jaar (respectievelijk 49 en 38). Dit kan worden verklaard doordat beide festivals vanaf dit seizoen extra subsidie krijgen van het Ministerie van OCW.

Het aantal producties op festivals is niet de enige graadmeter van het overheidsbeleid. Afgelopen seizoen ging een nieuwe cultuurnota van kracht. Door verschuivingen van subsidiegelden en nieuw geformuleerde ambities van makers was het een jaar waarin een aantal gezelschappen stopten of (door)starten. Het gezelschap van Bronkhorst en Jongewaard en Atelier D hielden het voor gezien, Alex d'Electric ging verder zonder voornaam en het uiteenvallen van ZT Hollandia levert veel beweging op: nieuwe producenten NT Gent, De Veenfabriek en Wunderbaum vinden hun oorsprong in Eindhoven.

2a. 10 producties die met Theo van Gogh te maken hebben

Hemelen, Joop van den Ende Theaterproducties

De vergrijzing; Freek de Jonge,

Nu, Annette Speelt

Brünnhilde 40+, Mugmetdegoudentand

Greatest Hits, An en Jan

Ali B vertelt het leven van de straat, Ali B

Lazarus, André Manuel

Concert, Jenny Arean

Oudejaarsconference 2004, Lebbis en Jansen

Rzpekt, Stichting Beeldenstorm

2b. 11 producties over de Tweede Wereldoorlog

Struisvogels op de Coolsingel, Bonheur

Het valt wel mee, al zit het tegen, Jetje en haar Dansorkest

Heb dank, O Majesteit, Theatergroep Flint

Bevrijders, bezetters en bevolking, Huis van Bourgondië

Leefbaar - de Jood en de NSB-er, Helmert Woudenberg en Felix Strategier

In duizend zoete armen, Julika Marijn

Bezonken Rood, Ro Theater

Het goud van Winschoten, Theater de Citadel

40 45; Provinciestad in oorlogstijd, De Wetten van Kepler

Het dagboek van Anne Frank, Newman Ensemble

Anne Frank, verstecktes Leben, Fliegendes Theater

2c. Ayckbourn in de afgelopen 10 seizoenen

Seizoen	aantal Ayckbourn's
seizoen 1995/1996	1
seizoen 1996/1997	1
seizoen 1997/1998	2
seizoen 1998/1999	2
seizoen 1999/2000	0
seizoen 2000/2001	1
seizoen 2001/2002	2
seizoen 2002/2003	2
seizoen 2003/2004	1
seizoen 2004/2005	6

2d. Auteurs met de meeste premières

Auteur	aantal producties
William Shakespeare	20
Freek de Jonge	16
Arthur Schnitzler	8
Peer Wittenbols	7
Hans Christian Andersen	6
Anton P. Tsjechov	6

2e. Meest actieve uitvoerenden

uitvoerende	aantal producties
Katie Duck	20
Peter van Pagée	19
Els Zwiers	18
Vincent Cacialano	17
Vincent van den Berg	16
Freek de Jonge	16
Margijn Bosch	15
Ingejan Ligthart Schenk	14
Robert Jan Stips	12
Mary Oliver	12

2f. Festival Royalty

Gé Wegman: licht op 14 festivals

Neville Tranter: begeleiding en regie op 10 festivals

Françoise Magrangeas: kostuums op 8 festivals

Marike Kamphuis: kostuums op 8 festivals

2g. Meest actieve regisseurs en choreografen

Regisseur/choreograaf	aantal producties
Maurits van Geel	7
Koos Terpstra	5
Guy Cassiers	5
Marcus Azzini	5
Jos Groenier	5
Christiaan Mooij	5
Paul Koek	5

2h. 6 keer Houellebecq, 7 keer Faust en 7 keer Don Quichot

Elementaire deeltjes, Het Nationale Toneel

Elementarteilchen, Schauspielhaus Zürich, ZT Hollandia

Tragbar, Schauspielhaus Zürich

Dragelijk, ZT Hollandia

Michel, Het Huis van Bourgondië

Au milieu du Monde, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

Fuist, Made in da Shade
Mefistofele, De Nederlandse Opera
Fâst, Monk
Faust, Supierz Artist Management BV
Faust, Luna luna
Faust, Artery
Faust, Muziektheater Usti (buitenlandse gezelschappen)

Pas de deux uit Don Quichotte, Introdans
Don Quichotte, Toneelgroep De Appel
Don Quijotte, Theater Gnaffel
Don Quichot, De Wetten van Kepler
Don Quichot, Verteltheater van Pagée
Don Quichot, De stilte
Don Quichotte, Opera Studio Nederland

Zoals gezegd liet de moord op Theo van Gogh diepe sporen na in het afgelopen theaterseizoen (lijstje 2a). Hoewel Van Gogh niet veel op had met het medium theater (overbodig geworden sinds de uitvinding van de film, of liever gezegd van de close-up, vond hij), was zijn werk als regisseur, bewerker en acteur met enige onregelmatigheid te zien op de Nederlandse podia. Zo zou hij dit seizoen nog hebben meegewerkt als voice-over aan de voorstelling *Hemelen* van Joop van den Ende Theaterproducties.

Al op de avond van 2 november gooit Freek de Jonge het tweede deel van zijn monstermarathon *De Vergrijzing* om en reageert direct op de gebeurtenissen van die dag. Zijn oproep om zelfbeheersing maakt veel indruk. Iets meer dan twee weken later gaat André Manuel's productie in première. Zijn rauwe show *Lazarus* reageert direct op de moord. Theatermakers voelen de behoefte om met hun publiek over de gebeurtenis te communiceren. De voorstelling *Ali B vertelt het leven van de straat* wordt aangepast, Lebbis en Jansen kunnen er in hun oudejaarsconference niet omheen, Jenny Arean reageert in haar soloprogramma en Jan Rot maakt een nieuwe vertaling van de evergreen 'Vincent' (ooit geschreven over de schilder in de familie) over Theo van Gogh. Binnen enkele maanden verwijzen toneelmakers van Mugmetdegoudentand en Annette Speelt direct naar de moord. Beide gebruiken het beeld van het lijk onder lakens als modern icoon.

Het is de vraag hoe lang de recente gebeurtenissen onderdeel blijven van de theatrale verbeelding. Dat kan lang zijn: zestig jaar na de bevrijding is het theater nog steeds een plek om de Tweede Wereldoorlog te herinneren, te herdenken en te verwerken (lijstje 2b). De wonden van toen blijken inmiddels niet meer zo gevoelig en geven ruimte voor nieuwe invalshoeken. In een herdenkingsvoorstelling van het Huis van Bourgondië, een coproductie met een Duits en een Canadees gezelschap, is er plaats voor het verhaal van de bezetters. De gebroeders Flint spelen in *Heb dank u majesteit* 'foute' liedjes. Het personage Anne Frank is inmiddels losgezongen van de historische figuur en onderwerp voor een opera geworden.

Het verscherpte maatschappelijke klimaat dat is ontstaan na 11 september 2001 en de moord op Pim Fortuyn lijkt niet alleen te leiden tot producties die zeer direct en rauw op de actualiteit reageren, maar ook voor een opleving van het lichte genre. Twee farces van Feydeau werden gespeeld, André van Duin stond weer in Carré, de Ashton Brothers hebben enorm succes met hun varieté-programma *Ballyhoo* en V&V Entertainment bracht ons met *De Tante van Charlie* een echte klucht. "Mag je terwijl de wereld in brand staat Ayckbourn spelen?" was de vraag van artistiek leider Johan Simons van ZT Hollandia naar aanleiding van *De Kruistochten* van Toneelgroep Amsterdam. De meningen zijn verdeeld, maar het gebeurt wel: dit jaar stonden zes Ayckbourns op het repertoire (lijstje 2c).

Zes Ayckbourns is veel vergeleken met andere jaren, maar is nog niet goed genoeg voor een positie in de top zes tien van auteurs met de meeste premières (lijstje 2d). Nummer één is zoals altijd Shakespeare en Peer Wittenbols is dit jaar de meest gespeelde Nederlandse toneel auteur. Andersen en Tsjechov stonden vorig jaar ook in de top en worden eigenlijk al jaren veel gespeeld. Freek de Jonge staat met 16 premières op twee. De Jonge en wist hiermee door de hegemonie van toneelauteurs te breken. 't Barre Land jaagt Schnitzler in de top drie door zeven van zijn eenakters te spelen. De grote projecten van Freek de Jonge en 't Barre Land zijn ook direct terug te zien in de lijst meest actieve uitvoerenden (lijstje 2e). Barre Landers Margijn Bosch, Vincent van den Berg en Ingejan Ligthart Schenk zijn samen met Freek en Robert Jan Stips terug te vinden in de top tien die verder wordt gedomineerd door improvisatiedansers en doe-het-zelvers.

De personen die meewerkten aan producties op de meeste festivals noemen we Festival-royalty (lijstje 2f). Opvallend aan de lijst dit jaar is dat er uitsluitend mensen op staan die achter de schermen werken. Zoals lichtontwerper Gé Wegman, die meewerkte aan o.a. *Extase* van Suver Nuver en *Lijk* van het Syndicaat. Dat is bijna net zo hard werken als choreograaf Maurits van Geel, die dit jaar bij zijn gezelschap Het Internationaal Danstheater zeven producties maakte (lijstje 2g).

Veel gespeelde schrijvers of stukken suggereren ook actuele thematiek. Zo is dit seizoen de belangstelling voor het werk van Michel Houellebecq zeker opvallend (lijstje 2h). Diens ontleding van de tekortkomingen van de moderne mens wordt vaak gezien als een afrekening met de generatie van '68, maar de theatermakers die hem bewerken benadrukken vooral de universele, Faustiaanse thema's in zijn werk. *Faust* zelf wordt eveneens veel gespeeld in diverse versies, net als het personage Don Quichot dit jaar meerdere theatermakers inspireert. Deze twee personages die –samen met Hamlet- ontstonden tijdens de dageraad van de moderne mens blijken ook in de context van de westerse maatschappij met haar oneindig lijkende keuzemogelijkheden en haar ongebreidelde individualisme nog steeds van toepassing. Faust en Don Quichot worden ingezet om de balans te onderzoeken tussen realisme en idealisme, tussen oneindige kennis en macht en bescheidenheid en nederigheid.

3a. Landen met de meeste producties in Nederland

land	aantal producties
België	282
Duitsland	91
Frankrijk	62
Groot-Brittannië	50
VS	43
Rusland	28
Spanje	24
Canada	19
Oostenrijk	18
Italië	16
Werelddeel	aantal producties
Noord Amerika	63
Afrika	21
Australië	19
Midden Oosten	16
Azië	16
Zuid Amerika	9

3b. Landen waar de meeste Nederlandse producties te zien zijn

land	aantal producties
België	161
Duitsland	92
Frankrijk	44
Italië	23
Groot-Brittannië	20
Verenigde Staten van Amerika	20
Spanje	17
Zwitserland	14
Canada	11
Oostenrijk	11

3c. Producties die het afgelopen seizoen in de meeste verschillende landen te zien waren

10 landen: *Schicklgruber, alias Adolf Hitler* van Stuffed Puppet Theatre (België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje)

6 landen: *Agrippina* van Combattimento Consort Amsterdam (Hongarije, Kroatië, Polen, Slovenië, Slowakije, Tsjechië)

6 landen: *Twee Stemmen* van Hollandia (België, Bulgarije, Duitsland, Letland, Litouwen, Spanje)

3d. Producties met de meeste speelbeurten in het buitenland

Productie	aantal speelbeurten
<i>Live from Paradise</i> van De Daders en Station House Opera	42
<i>Shutters Shut</i> van NDT	39
<i>Schicklgruber, alias Adolf Hitler</i> van the Stuffed Puppet Theatre	34
<i>Rimasto orfano</i> van Emio Greco PC	30
<i>Sleepless</i> van NDT II	29
<i>Dédé le taxi</i> van De VeenFabriek, Theater Antigone, La Compagnie du Tire-Laine	29

Onder invloed van de globalisering speelt het Nederlandse theater zich in toenemende mate af in een internationale context. Dat lijkt een open deur, maar kijkend naar de gegevens over buitenlands theater in Nederland lijkt het niet zo vanzelfsprekend. Zo neemt het aantal premières van buitenlandse producties al jaren af. Sinds het hoogtepunt in 1998 van 400 producties uit de diverse buitenlanden loopt het aantal langzaam terug tot het huidige aantal van 271. Overigens moet hierbij worden aangemerkt dat producties uit België volgens de TIN-database over het algemeen niet het label 'buitenlands' krijgen. België is vanzelfsprekend het meest populaire land van herkomst (lijstje 3a), gevolgd door onze andere buur Duitsland. Rusland scoort opvallend hoog, hetgeen gedeeltelijk verklaard kan worden door het Diaghilev Festival, eind 2004. Kijken we overigens niet alleen naar premières, maar naar alle buitenlandse producties die dit jaar in Nederland gespeeld zijn, dan wordt het totaal aantal 356.

Een andere factor om het internationale gehalte van het Nederlandse theater te meten is het aantal Nederlandse producties dat speelt in het buitenland. In totaal gaat het om 353 producties die in totaal 2002 speelbeurten maakten. Het lijkt er dus op dat de import en export van theater in Nederland elkaar keurig in evenwicht houden. De top tien landen die door Nederlandse producties bezocht worden (lijstje 3b) lijkt veel op de import-top.

De meest reislustige productie is *Schicklgruber, alias Adolf Hitler* van Stuffed Puppet Theatre. Deze voorstelling uit 2003 was het afgelopen seizoen in de meeste landen te zien (lijstje 3c) en had één van de langste tournees (lijstje 3d). Overigens blijkt –weinig verrassend- dat het vooral niet-tekstgebonden podiumkunsten zijn die het meest worden geëxporteerd: poppenspel, mime, muziektheater en vooral veel dans vinden hun weg naar het buitenland. De voorstelling *Twee Stemmen* verdient dan ook speciale aandacht. Deze monoloog van Jeroen Willems uit 1997 heeft sindsdien 99 keer buiten Nederland gespeeld, afhankelijk van de locatie in het Nederlands, Duits, Engels of Frans.

4a. Prijswinnaars 2004-2005

Toneelgroep Amsterdam

- Colombina voor Celia Nufaar voor haar rol in *Scènes uit een Huwelijk*
- Prosceniumprijs voor Harry de Wit
- Obie Awards voor Ivo van Hove en Jan Versweyveld voor *Hedda Gabler* bij de New York Theater Workshop
- *De Kruistochten* geselecteerd voor Het Theaterfestival
- Nominatie Louis d'Or voor Hans Kesting voor zijn rol in *De Kruistochten*

Het Nationale Toneel

- Arlecchino voor Bob Schwarze voor zijn rol in *Elementaire Deeltjes*
- Lou Landré is benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw
- Theo d'Or voor Bien de Moor voor haar rol in *De Meiden*
- Nominatie Arlecchino voor Hans Hoes voor zijn rol in *Ivanov*

Het Toneel Speelt

- De Delftse Kijker voor *Het licht in de ogen*
- Louis d'Or voor Mark Rietman voor zijn rol in *Raak me aan*
- VSCD Oeuvre Prijs voor Hans Croiset

Introdans

- Arnhem-Lorentz Penning voor Ton Wiggers (mede-oprichter Introdans)
- Roel Voorintholt is benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau
- Onderscheiding Gemeente Arnhem voor Carola van Rijn

Johan Simons

- Prijs van de Kritiek
- Inszenierung des Jahres voor *Anatomie Titus* bij de Münchner Kammerspiele

Michel van der Aa

- Charlotte Köhler Prijs
- Matthijs Vermeulenprijs

Wende Snijders

- Zonta Award
- British American Tobacco Prijs

4b. 5 Nieuwe Theaterbladen

Lucifer
Moon
Theater Topics
State of the Art
AVRO Theater Tribune

4c. Moeders

Smoeder, Mugmetdegoudentand
Moeder, Toneelgroep De Appel
Verschrikkelijke moeder, De Mexicaanse Hond
De verschrikkelijke stiefmoedershow, Max
Moeder Afrika, Theatergroep Wederzijds
Mama, een komedie over het moederschap, Klein Ovink Theaterproducties
Vadertje en Moedertje spelen, Stadsschouwburg Amsterdam
De zoon van Moeder aarde, Levensbomen, Figurentheater Triangel
My mothers soup, Nesim Zohar
The African Mama's, VDB Theaterproducties
Mamma belle en het dieren spel, Hartendames
Per mamma, Nederlands Dans Theater
Addio Mamma, Image Aiguë
Joke en haar moeder, Stichting Parels voor de zwijnen
U bent mijn moeder, Het Werkteater

We zeiden het vorig jaar al: het enorme aanbod aan producties noopt tot keuzes, niet alleen voor theaterbezoekers, maar ook voor kunstredacties van kranten en jury's van prijzen. Ook het TIN krijgt problemen met de stroom nieuwe producties. Het verzamelen van de productiegegevens die de basis vormen van de productiedatabase is daarbij (nog) niet het probleem, wel het binnenhalen van videoregistraties, scènefoto's, affiches en maquettes. Het spreekt vanzelf dat het verzamelen, eventueel digitaliseren, en ontsluiten van deze collectie-items voor 1800 producties per jaar een onmogelijke taak is, nog los van het feit of dit zou leiden tot een betere collectie over de geschiedenis van het Nederlands toneel. Daarom heeft het TIN vanaf vorig seizoen de Top 100 ingesteld, een door deskundigen samengestelde lijst van de 100 belangrijkste producties van het seizoen, die daarmee toetreden tot het Nederlandse theatererfgoed.

De Top 100 van het afgelopen seizoen 2004-2005 wordt op dit moment gemaakt, maar het lijkt duidelijk dat de samenstelling ervan gedeeltelijk is af te lezen uit de prijswinnaars van het afgelopen seizoen (lijstje 4a). Producties als *De Kruistochten* van Toneelgroep Amsterdam en *Raak me aan* van Het Toneel Speelt weten zich verzekerd van een plek in de annalen. Ook de jaarlijstjes van de theatercritici (zie de volgende pagina's) geven aan welke producties na een jaar intensief kijken komen bovendien. Overigens is het opvallend om de discrepantie in oordelen tussen jury's en critici te bekijken. *Brünnhilde 40+* wordt door veel critici geroemd als de beste voorstelling die dit jaar in de kleine zaal te zien was, de jury's van de ongeveer 100 Nederlandse toneelprijzen zagen de productie van Mugmetdegoudentand echter geheel over het hoofd. Het lijkt er overigens op dat over het gehele prijzenveld genomen er een duidelijke voorkeur is voor theater in de grote zaal en voor jonge makers. Zo vielen Introdans en Het Nationale Toneel wel op bij de jury's, net als nieuwe talenten Michel van der Aa en Wende Snijders. Jetse Batelaan wordt door de critici veel genoemd als veelbelovende nieuwkomer, de VSCD Mimejury was dat met hen eens.

In ons artikel in het vorige Theaterjaarboek spraken we de hoop uit dat met de komst van een aantal cultuurprogramma's er wat meer theater op de buis zou komen. Een jaar later is die hoop

verdamp. TV3 is uit de Amsterdamse Stadsschouwburg verhuisd en houdt zich tegenwoordig meer bezig met media dan met kunst. De *AVRO Theater Tribune*, het met veel tamtam gelanceerde website/tijdschrift/televisie/community/ledenwerf concept sneuvelde al na een paar maanden. De enthousiast onthaalde documentaire serie *Allemaal Theater* werd ongelukkig geprogrammeerd en trok minder kijkers dan gehoopt. Een instituut als het radioprogramma Opium leek niet gevrijwaard voor zendtijdherindeling, maar kon ternauwernood haar uitzendingen behouden.

Kortom, van de omroepen hoeft het theater voorlopig weinig aandacht te verwachten. Gelukkig zijn er dit seizoen een hoop nieuwe blaadjes gestart, elk met hun eigen invalshoek (lijstje 4b). *Theatertopics* is voor en door theaterwetenschappers, *State of the Art* door jonge cultuurjournalisten, *Lucifer* door dramaturgen en volgend seizoen *Moon* voor studenten aan de toneelacademies.

Zoals gezegd is op het gebied van producties de uitwisseling tussen Nederlands en Belgisch aanbod zo vanzelfsprekend dat in de TIN database Belgische producties niet eens als buitenlands worden aangemerkt. Op het gebied van reflectie op het theater is de samenwerking dit seizoen echter op een dieptepunt terecht gekomen. Zowel Het Theaterfestival als de 1000 Watt Prijs, twee plekken waar Nederlanders en Vlamingen samen kwamen om te debatteren over het gezamenlijke aanbod werden gesaneerd. In beide gevallen zullen de Nederlanders en de Vlamingen hun eigen weg gaan, met een eigen festival met de beste producties van het seizoen en een eigen prijs en festival voor jeugdtheater.

En dat is jammer, want Nederlanders en Vlamingen hebben nog genoeg om met elkaar te bespreken. Wat te denken van de enorme hoeveelheid moeders op het Nederlands toneel (lijstje 4c). Maar liefst 15 producties gaan over moeders, terwijl we er in België maar één kunnen vinden (*Trilogie voor moeder de vrouw* van Het Toneelhuis). Dat moet toch iets betekenen. Maar wat?